

ÖSTERSJÖNS HJÄLTAR - 6 Östersjöpristagare om drivkraften och sin egen resa

JAAKKO HENTTONEN

Vattenrening med visioner

Att våga det ingen tror på, att lyssna och att lita på men också ställa krav. Jaakko Henttonen vid NDEP, Northern Dimension Environmental Partnership, vet hur samarbete bygger ryska vattenreningsverk för ett renare Östersjön.

På 1960-talet kämpade pappa för minskade utsläpp från pappersfabriken på andra sidan sjön i Imatra 7 km bort. Pappa vågade också tänka sig över den ryska gränsen och började importera sovjetiska grävmaskiner till Finland. Äpplet faller inte långt från trädet. 2010 fick sonen Jaakko Henttonen Östersjöpriset "för sin aktiva roll i förverkligandet av flera storskaliga reningsverksprojekt som, tillsammans med utländska partners, genomförts i St Petersburgsområdet".

Jaakko Henttonen var bättre på språk än på matematik i skolan. Han valde ändå att studera vattenteknik vid Tekniska Högskolan i Helsingfors.

- Jag är intresserad av teknikens humanitära sida. De senaste 30 åren har jag arbetat med att koordinera, möjliggöra och leda olika projekt, säger han.

Vattenstyrelsen i Sverige, ett år i Afghanistan för FN, två år på Sierra Leones landsbygd för internationella arbetsorganisationen ILO för och därefter fyra år som projektledare i Sudan, också för ILO: internationell samverkan (och tacksamhet för den tålmodiga familjen) har varit en röd tråd i Jaakko Henttonens karriär. När Sovjetunionen kollapsade 1991 blev han ombedd att delta i projekt startat av finska miljöministeriet för att stöda Östeuropas miljöarbete.

- De hade det tufft i St Petersburg då, och ingen visste om ryssarna kunde betala något överhuvudtaget. Att vi ändå vågade satsa uppskattades mycket och har underlättat vårt samarbete sedan dess.

2001 började Jaakko Henttonen jobba för Europiska utvecklingsbanken EBRD, och samtidigt grundades NDEP, en paraplyorganisation för finansiering av miljöprojekt i Östeuropa. Svindlande 1360 miljoner euro har investerats i olika vattenreningsprojekt, och så gott som alla projekt har varit framgångsrika.

- Vi har varit pålitliga. Men vi har också ställt krav på motprestation, förklarar Jaakko Henttonen framgångarna.

Han ritar en snabb skiss över NDEP:s finansieringsidé: en cirkel uppdelad i tårtbitar. En bit, låt säga 40 procent, är rena lånepengar. En annan bit är den lokala investeringen i projektet. Och den sista biten på maximalt 20 procent är NDEP:s anslag.

- När en del av pengarna kommer från egen ficka blir klienten mer intresserad av att se resultat. Men utan vår medverkan är risken stor att miljöaspekten faller bort. Om det lokala fokuset ligger på dricksvatten blir vårt bidrag att säkra också reningsbiten, säger han.

- Vad som görs eller inte görs i Ryssland påverkar oss alla. Jag anser att vi behöver ställa större krav på ryssarna. De har resurser om bara motivationen finns.

Barndomens fascination för det stora landet i öster har falnat något med åren, men intresset finns kvar. Jaakko Henttonen skrattar lite när han illustrerar sin syn på Ryssland med ett citat: "It's quite funny apart from it's sadness." Ett ganska roligt land, bortsett från det sorgliga.

- Den roliga biten är att du verkligen kan få saker gjorda här. Trots att vi började från scratch har vi byggt upp förtroende och kontinuitet, och nått goda resultat.

- Den sorgliga biten är oförutsägbarheten. Vi kan lägga ner månader och år på att etablera kontakter och planera ett projekt, och plötsligt förlorar en nyckelperson sin position och vi får börja från början igen. Ryssland är ett stort land, men allt som händer beror på enskilda personer. Om president Putin inte ger sitt bifall händer ingenting. Men rätt man på rätt plats, som Felix Karmazinov vid Vodokanal som lett

byggandet av reningsverken i St Petersburg, kan också göra enorm skillnad. Ryssland är ett land med stor potential. För det goda – eller för katastrof.

Att ta sig igenom den snåriga ryska byråkratin med 100-tals tillstånd, att få med sig de rätta personerna och att hantera okunskap och ovilja i alla led kan ge vem som helst blödande magsår. Men Jaakko Henttonen har sina sömnlösa nätter avklarade sen länge.

- Min personliga utmaning hade jag i Sudan under torkan, när maten fastnade i hamnen och våra arbetare i byarna hotades av svält. Jag sov inte på flera nätter och jag fick hepatit av stress. Det är 25 år sedan, men när jag talar om det känns det fortfarande nära, säger Jaakko Henttonen.

- När jag kom hem efter Sudan tänkte jag: det kan inte bli värre. Visst är det frustrerande när ingenting händer. Alla är utleda på situationen i Kaliningrad, där 150 000 kubikmeter orenat avloppsvatten rinner ut i Östersjön varje dag trots att reningsverket började byggas på 1970-talet. Men sedan Sudan bär jag med mig en slags optimism baserad på verkliga utmaningar: det finns alltid en lösning. Också för Kaliningrad. Det är bara en fråga om tid.

Han utstrålar lågmäld pondus, men också glädje: det här är en man som älskar det han gör. Vad driver honom?

- Jag kan inte lämna saker ogjorda.

Att få Östersjöpriset var en underbar överraskning, en uppmuntran att jobba vidare. Men, konstaterar han, det var egentligen ett pris för samarbete. Det hade känts särskilt bra att få dela priset med Lars Eklund vid SIDA efter många gemensamma framgångar i mer än 20 år.

Idag står NDEP och vattenreningsprojekten i Östeuropa högt i kurs internationellt. Och gott anseende underlättar förstås nya projekt. Men Jaakko Henttonen är inte rädd för den första fasen heller: den när ingen vet hur det ska gå.

- Det är intressant att sätta igång någonting som ingen tidigare tänkt på. Nu vill vi modernisera uppvärmningsanläggningarna vid Barents hav för att få ner koldioxidutsläppen, rädda den arktiska isen och utnyttja energin effektivare.

I tider av ekonomisk knapphet är det lätt hänt att ekologin får stryka på foten. Men den ekonomiska krisen kan också föra någonting gott med sig för miljön.

- Människor blir mer medvetna om vad livet kostar. Det blir intressant att till exempel hitta resurssnål teknik, och det gynnar också miljön, säger Jaakko Henttonen.

- För Östersjöns räkning önskar jag att reningsverken i Lenoblast och Kaliningrad ska bli färdiga, och att vi ska få till en effektivare och renare uppvärmning i de arktiska områdena. Men vi behöver också ställa mycket högre krav på jordbruket kring Östersjön, med kretslopps jordbruk och drastiskt minskade utsläpp.

Så hur förändrar man världen? Hur får man människor att lyssna, såväl makthavare som vanliga medborgare?

- Överlag tror jag på att arbeta närmare de människor som berörs. I Sudan frågade jag alltid de äldre i byn var brunnen legat förr i världen, och varje brunn vi grävde var lyckad. Den kunskapen kostade inte mer än en kopp te, säger Jaakko Henttonen.

- I Ryssland handlar det snarare om några liter vodka. Men principen är den samma: att ta sig tid att sitta tillsammans och bygga upp ett ömsesidigt förtroende. Det är förstås universellt: behandla folk som du själv vill bli behandlad. Det behövs nytänkande, mod och visioner, men också envishet. Var väl förberedd, och lita sedan på processen. Skynda långsamt, för när man pressar folk blir de nervösa. Lita på människorna. Ätminstone tills de sviker.

Om Östersjöfonden:

Jaakko Henttonen fick Östersjöfondens pris år 2010. Östersjöfondens årliga Östersjöpris är ett sätt att premiera föregångarna i arbetet med att skydda Östersjöns miljö. Hittills har sammanlagt ca 675 000 euro delats ut till 74 personer och organisationer under årens lopp.

Stiftelsen Ålandsfonden för Östersjöns framtid, i dagligt tal Östersjöfonden, grundades 1989 genom en privat donation på en halv miljon euro. Initiativtagare och donator var kommerserådet Anders Wiklöf. Stiftelsens syfte är att främja och stöda vetenskaplig forskning samt annan verksamhet som rör skyddet av Östersjöns miljö. Östersjöfonden delar ut priser, stipendier och understöd för avgörande miljöinsatser.

Se även www.ostersjofonden.org